

1. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. Антология экономической классики. Т. 2. / Пер. англ. М.: Экономика, 1992. - 234 с.

2. Гэлбрейт Дж К. Новое промышленное государство. Эссе об американской экономической системе // 25 ключевых книг по экономике. - Челябинск: Урал, 1999. - С 412 - 414.

3. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. / Макконнелл К. Р., Брю С. Л. В 2-х т.: Пер. с англ. 11-го изд. - М.: Республика, 1993. - Т. 2. - 417 с.

4. Закон України "Про концесії" // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1999. - N 41. - ст. 372

5. Комаров К.Л. Транспортные системы и сетевая экономика, <http://www.bizeducation.ru/library/log/trans/10/sys.htm>

6. Николаев А.И., Бочков С.О. Государственно-частное партнерство в РФ: экономическое содержание и правовое обеспечение / А.И. Николаев, С.О. Бочков // Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование - 2007. - №1. - С. 30-31

7. Николаев А.И., Бочков С.О. Государственно-частное партнерство в РФ: экономическое содержание и правовое обеспечение / А.И. Николаев, С.О. Бочков // Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование - 2007. - №2. - С. 51-63.

УДК 338.2:339.564

Н.Л. Кусик*
С.В. Багдік'ян*

ЦИВІЛІЗАЦІЙНА ПАРАДИГМА ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена розгляду цивілізаційної парадигми та її ролі у регіональному розвитку. Приділено увагу виділенню основних підходів (теорій) характеристики економічних систем. Наголошується, що надання освітніх послуг та переваження знання являється одним з факторів розвитку регіону.

Статья посвящена рассмотрению цивилизационной парадигмы и ее роли в региональном развитии. Уделено внимание выделению основных подходов (теорий) к характеристике экономических систем. Утверждается, что предоставление образовательных услуг и преобладание знания является одним из важнейших факторов развития региона.

Ключові слова: цивілізаційна парадигма, регіональний розвиток, формаційний підхід розвитку суспільства, технологічний підхід розвитку суспільства, еволюційний розвиток.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного університету ім. І.І Мечникова

* аспірантка кафедри економіки та управління Одеського національного університету ім. І.І Мечникова

З середини ХХ століття в науці затвердилося розуміння протікання в найбільш розвинених країнах світу економічних і таких, що викликаються ними соціально-політичних змін, як наслідок розвитку якісно нового етапу суспільного прогресу. До теперішнього часу за кордоном висунуто немало оригінальних концепцій, в яких узагальнюються фундаментальні закономірності господарського розвитку і на цій основі робляться спроби осмислити глобальні перспективи розвитку людства.

Регіональний розвиток і регіональні зміни є об'єктами вивчення різних наук, перш за все, економічних і соціальних. Для пізнання та пояснення спрямованості чинників регіональної динаміки учені використовують різні теорії, наукові підходи концепції. Представники окремих напрямів і шкіл економічної теорії ХХ ст. намагалися дати відповідь на питання, який підхід до характеристики економічних систем є прогресивнішим — формаційний, технологічний або ж цивілізаційний.

Формаційний підхід пояснює перехід від менш розвинених суспільно-політичних формацій до більш розвинених, перш за все, економічними чинниками, зокрема, розвитком системи продуктивних сил в їх взаємодії з виробничими стосунками (в першу чергу стосунками економічної власності), які формують суспільний спосіб виробництва. Визначальним критерієм періодизації різних суспільних способів виробництва є тип власності на засоби виробництва [11, 223]. На цій підставі виділяються К. Марксом п'ять способів виробництва: первіснообщинний устрій, рабовласницький, феодальний, капіталістичний і комуністичний [4, 30].

Формаційний підхід розвитку суспільства представляє собою логіку історичного процесу, його сутнісними межами (суспільний спосіб виробництва, систему суспільних стосунків, соціальну структуру, у тому числі класи і класову боротьбу і ін.). Формаційний підхід можна визначити як субстанціональний. Він пов'язаний із знаходженням єдиної основи суспільного життя і виділенням стадій (формацій) історичного процесу залежно від цієї основи і її видозміни.

К.Марксом було відкрито формаційну і цивілізаційну тріади. Формаційна тріада сформульована К.Марксом в наступному вигляді: первинна формація (загальна власність), вторинна формація (приватна власність) і третинна формація (суспільна власність - це те, що К.Маркс називав комуністичним суспільством) [12, 417 - 418]. Цивілізаційна тріада є стадіальним розвитком соціальної людини. З'ясування її істотних характеристик зв'язується з пізнавальною моделлю зведення соціального до індивідуального. Цивілізаційні стадії - це (1) особиста залежність; (2) особиста незалежність за наявності речової залежності; (3) вільна індивідуальність, універсальний розвиток людини [13].

Теорія формацій вирішує задачу виявлення об'єктивних закономірностей, властивих суспільству на різних етапах його історичного розвитку; вона обґрунтовує роль способу виробництва як основної детермінанти суспільного життя. В даний час до розвитку економічної системи одним з поширених є технологічний підхід. Цей підхід найбільш характерний для теорії «стадій економічного зростання» В. Ростоу, в основі якої лежить процес виробництва і індивідуальна економіка.

Американський соціолог і політичний діяч У. Ростоу створив теорію стадій економічного зростання, відповідно до якої економічну систему будь-якої країни у минулому або сьогоденні можна віднести до однієї з п'яти стадій економічного зростання, що послідовно змінюють один одного. У основі їх зміни

лежить процес розвитку техніки і виробництва. Цими стадіями є: (1) традиційне суспільство, (2) перехідне суспільство, (3) стадія вирішального зрушення, (4) індустріальне суспільство і (5) стадія масового вжитку. Основні форми суспільства, по В. Ростоу, - традиційне і індустріальне. Останні стадії є перехідними. Кожна стадія визначається взаємодією техніко-економічних, ідеологічних і психологічних чинників. Зміна стадій відбувається у зв'язку із змінами в провідній групі галузей і в рівні накопичення (частина доходів, що йде на розширення виробництва). У основі ділення історії людського суспільства на стадії лежать, на думку В. Ростоу, принципові відмінності трьох основних узагальнюючих характеристик: рівня розвитку техніки, норми накопичення темпів економічного зростання, рівня вжитку.

(1) Традиційне суспільство. Для нього характерне переважання сільськогосподарства, коли три чверті виробників зайнято виробництвом продовольства. Для економіки характерна низька норма накопичення, неприйнятність до НТП і високі темпи зростання населення. Результатом цього стає падіння реальних доходів на душу населення.

(2) Стадія створення передумов зльоту. У цей період відбуваються істотні зміни в трьох непромислових сферах: сільському господарстві, транспорті, зовнішній торгівлі. Результатом стає створення умов для деякого підвищення ефективності виробництва і темпів зростання економіки.

(3) Зліт. Ця стадія охоплює порівняно невеликий період часу - одне-два десятиліття. За час зльоту зростають темпи капітальних вкладень, помітно збільшується випуск продукції на душу населення, починається швидке впровадження техніки в промисловість і сільське господарство.

(4) Рух до зрілості. Ця стадія характеризує тривалий період технічного прогресу: зростає обсяг виробництва, він починає випереджати темп зростання населення, що веде до підвищення рівня життя.

(5) Стадія високого масового вжитку. Тут здійснюється зрушення від пропозиції до попиту, від виробництва до вжитку, зростає значущість товарів тривалого користування і послуг. У пізніших роботах У. Ростоу виділив шосту стадію - пошук якості життя, коли на перший план висувається духовний розвиток людини [4, 33 - 34].

Найдоцільніше для дослідження регіонального розвитку використовувати цивілізаційний підхід еволюції суспільства.

Узагальненою характеристикою якісного рівня розвитку соціально-економічної системи в цілому є секторальна структура національних економік по видах економічної діяльності. Еволюція структури економіки стала безпосереднім об'єктом наукового дослідження в другій половині ХХ ст., коли в світі відбувалися кардинальні зміни в основних процесах життєдіяльності і розвитку людей. У економічній і соціальній науці виявлені концепції, які пояснюють трансформації економічних і соціальних структур і дозволяють використовувати властивий їм специфічний інструментарій для вивчення процесів регіонального розвитку: «теорія циклічних та структурних трансформацій економіки» (Дж. Кларк); «теорія трьох хвиль» (А. Тоффлер); «современная теория экономического роста» (С. Кузнец); «концепція нового або інформаційного суспільства» (П. Друкер); концепція «інформаційної економіки» (М. Порат); «теорія постіндустріального суспільства» (Д. Белл) і ін. [2; 7; 9; 10; 14; 19].

Засновником одного з основних теоретичних підходів щодо аналізу еволюцій-

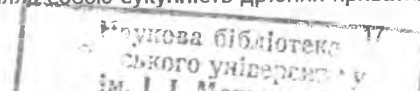
ного розвитку структури національних економік був англійський економіст і статистик Колін Кларк, який в 40-і рр. минулого сторіччя висунув теоретичну концепцію «трьох секторів», відповідно до якої в процесі розвитку економіки відбувається послідовна зміна ролей трьох основних секторів (первинного - виробництво сировини; вторинного - види діяльності, що переробляють сировину в кінцеву продукцію та третинного - вище діяльності, що обслуговують і сприяють розвитку перших двох секторів і забезпечують відтворення робочої сили). Відповідно до теорії К. Кларка сектори економіки мають свій життєвий цикл і під впливом закономірних зсувів у структурі потреб людей відбувається послідовний перехід провідної ролі секторів: від первинного до третинного. Показово, що ця концепція виявила свою життєздатність упродовж 60-ти рр. і досі зберігає актуальність для аналітиків і науковців. Реальні зміни, що в відбуваються в економіці, призводять до корегування базової концепції. Подальший розвиток теоретичних моделей структурування економіки, головним чином, йшов шляхом деталізації третинного сектора, залишаючи практично без змін перші два сектора. У науковій літературі існують публікації з інтерпретацією нових (додаткових) секторів економіки - «четвертинного», який об'єднає галузі інформаційного та наукового обслуговування, та «п'ятеринного», що охоплює галузі, продуктом діяльності якого є виробництво знань та інформаційних продуктів. Виділення четвертинного сектора економіки мало місце ще в роботах Ж. Фурастьє, який вважав техніку визначальним фактором суспільного розвитку, що зумовлює послідовну «зміну цивілізацій», від первинної (аграрної) до сучасної четвертинної або «духовного» виробництва [22, 78].

Логічним продовженням створення теоретичних моделей структури економіки був подальший пошук сегментів, які стали основними рушійними чинниками економічного розвитку. На думку більшості науковців, найважливішим ресурсом виробництва стають знання, що зумовлюють провідну роль індустрії високих технологій в загальному виробництві. Ідея посилення значення наукових знань для розвитку економіки була вже закладена в підвалини концепції постіндустріального суспільства Д. Белла. Згідно Д. Белу, у всіх країнах і регіонах економічний розвиток проходить три основні стадії: (1) доіндустріальна, (2) індустріальна і (3) постіндустріальна [4, 34].

Домінуючими галузями доіндустріального розвитку є добувні галузі, сільське господарство, рибна, лісова і гірничодобувна промисловість. У індустріальній стадії переважають переробні галузі - машинобудування, легка і харчова промисловість. У постіндустріальній стадії основними галузями, на яких базується економічний розвиток, стає галузь нематеріального виробництва: наука, освіта, торгівля, фінанси, страхування, охорона здоров'я [22, 79].

Окрім перерахованих учених в різні роки проблематика «постіндустріального» суспільства цікавила багатьох дослідників, серед яких такі відомі мислителі, як Р. Арон, Дж.К. Гелбрейт, Г. Бекер, Ж. Бодрійяр, Ф. Бродель, Д. Мандел, Г. Маркузе, Д. Норт, Г. Стіглер, Дж. Стігліц, П. Ромер, А. Турен, Л. Туроу, Т. Форрестер, Д. Хабермас, С. Хантінгтон, Р. Хейлбронер і багато інших [1; 6; 15; 18; 20].

Автори теорії нового індустріального суспільства Р. Арон [1, 151] і Дж.К. Гелбрейт [6, 214] вважали індустріальним суспільством в повному розумінні слова лише економіку ХХ ст. У економічній системі вони виділяли дві підсистеми - ринкову і індустріальну. Перша була переважаючою в ХІХ ст. і представляла собою сукупність дрібних приватних підприємств. У ХХ ст. ця підсис-

тема знімає другорядне положення. Головне місце належить індустріальній підсистемі - сукупності великих корпорацій. Основними рисами цієї підсистеми, а значить, й економічної системи ХХ ст., являються: організація, планування, контроль над виробництвом та споживанням. В дрібному виробництві з нескладною виробничою структурою та управлінням, економічна влада належить власникам капіталу; при домінуванні великих корпорацій економічна влада власників капіталу (власників акцій) часто являється формальністю. У значній мірі ця влада переходить в руки технотехніки - управляючих корпорацій, юристів, вчених, інженерів, економістів і ін. На цій основі поступово формується економіка ХХІ ст. - нова економіка (економіка знань).

Вирішальна роль знань у забезпеченні сталого розвитку економіки також підкреслюється «Новою теорією зростання», що була розроблена в другій половині 80-90-х рр. ХХ ст. професором Станфордського університету Полом Ромером і є найпоширенішою з сучасних теоретичних концепцій. На відміну від попередніх теорій, - нова теорія розглядає технологічне оновлення як ендогенний процес, який відповідає ринковим стимулам. Хоча структурні зрушення не є безпосереднім об'єктом дослідження нової теорії, тому логічним висновком з її основних теоретичних посилок є те, що забезпечення економічного зростання повинно супроводжуватися збільшенням частки видів діяльності, що пов'язані зі створенням і розповсюдженням знань (освіти, науки, дослідницької та експериментальної діяльності тощо) [15, 165].

Думка російських фахівців про проблему «постіндустріального» суспільства відображається в працях В.Л. Іноземцева, Т.В. Чечельової, В.А. Козлової, М.А. Піварової, Ю.М. Осіпова, С.А. Дятлова, А.Н. Лякіна, Л.Г. Сімкіна [8; 21; 22].

В.Л. Іноземцев вважає, що «теорія постіндустріального суспільства» є великою серйозною і глибокою соціологічною доктриною, яка значною мірою побудована на тому ж фундаменті, на якому була створена і марксистська теорія, і формувалася в протистоянні з нею, результатом чого, проте, стали швидкими елементами взаємної схожості, ніж принципові і різкі відмінності.

Теорія постіндустріального суспільства, заснована на виділенні окремих фаз історичного розвитку по ознаках технологічної організації виробництва, обміну і розподілу, створюваних в суспільстві благ визначила і пояснила генеральну лінію розвитку сучасного світу, позначила тенденції розвитку суспільства на майбутнє [8, 69].

Т.В. Чечельова, В.А. Козлова, М.А. Піварова вважають, що визначення постіндустріального суспільства, виходячи з положення сфери послуг по відношенню до матеріального виробництва, є лише констатацією об'єктивних тенденцій розвитку економічної системи і не носить політико-економічного характеру. Будь-яка економічна категорія визначається через її економічну суть, відповідно до якої характеризуються її форми. В даному випадку зміна тенденцій розвитку матеріального виробництва, його ускладнення, зміна способів виробництва, розвиток засобів виробництва, що викликає за собою перетворення в продуктивних силах і, поза сумнівом, у виробничих стосунках, і є економічна суть категорії «постіндустріальне суспільство» [21, 112].

Група вчених під керівництвом Ю.М. Осіпова вважає, що найбільш зріла фаза розвитку науково-технічної революції, в яку може вступити суспільство - інформаційно-комунікаційна революція. На їх думку, дану революцію можна також ототожнювати з інформаційно-інноваційною революцією, що приводить до формування

інноваційного суспільства, основою якого є виробництво наукових знань і інформації. У інноваційному суспільстві структура творчих продуктивних сил суспільства людини актуалізується все більшою мірою у формі людських ресурсів. У інноваційному суспільстві людина є не просто «економічною людиною», під якою розуміється комплекс економічних функцій і ролей, що визначають раціональну поведінку людини в економіці індустріального типу, а багатогранну людську особу як вирішальний чинник і головний ресурс суспільства з економікою інноваційного типу. Коли традиційні ресурси і джерела близькі до вичерпання, економічне зростання все більшою мірою забезпечується за рахунок використання інноваційних ресурсів, головним носієм останніх, поряд з речовими чинниками, стає і людина, що володіє високим рівнем освітньої, наукової і спеціальної підготовки. Через це в сучасних умовах зростає роль високоосвіченої людської особи, здатній не лише сприймати раніше накопичене знання, але і узагальнювати, аналізувати, створювати нове у вигляді передових наукових ідей, інформаційних технологій, послуг і продуктів [17, 497 - 519].

На думку ряду вчених (С.А. Дятлов, А.Н. Лякін, Л.Г. Сімкіна) основним призначенням постіндустріального суспільства і інноваційною економіки є становлення нової форми життєдіяльності, яка об'єднує попередні історичні форми як однакові і внаслідок цього менш змістовні і відносно порушені єдністю потреб і здібностей, вжитку і виробництва, споживача і виробника. Особливістю даної форми життєдіяльності є виконання специфічної інтелектуально-інформаційної функції, органічно властивої всім суб'єктам життєдіяльності. Таким різновидом життєдіяльності є інтелектуальна діяльність, особливістю якої є те, що вона одночасно є і процесом виробництва і процесом вжитку [5, 91].

Якщо формаційний підхід акцентує увагу на аналізі еволюції матеріально-технічного базису суспільного розвитку, то цивілізаційний підхід орієнтований на дослідження духовного виміру історії. Цивілізаційний підхід досліджує переважно те, що виявилось поза полем зору формаційної теорії, а саме цілісне життя людини в єдності з природою. Як писав М.А. Барг: «Цивілізаційний підхід здатний забезпечити достовірно глобальне бачення історії суспільства, тобто бачення, що включає як суспільний, так і суб'єктивний її аспект (людський, тобто історико-антропологічний)» [3, 51].

На підставі розглянутих теорій можна зробити висновок про те, що основними підходами до характеристики економічних систем є: формаційний, технологічний, цивілізаційний. Перший основну увагу в економічній системі приділяє формам власності на засоби виробництва і привласненню результатів виробництва; другий - технічній оснащеності виробництва; третій - загальнолюдським цінностям: свободі, демократії, своєрідності способу життя, традицій, культурі, освіті, що визначає форми і напрями розвитку економічних процесів.

Цивілізаційна парадигма, що сформувалася в рамках еволюційної парадигми, - це циклічно-хвильова методологія, концепція «центр-периферія», а також міждисциплінарний підхід, що базується на фундаментальних положеннях цивілізаційного, еволюційного та регіонального підходів. Вона довела свою ефективність для аналізу причинно-наслідкових зв'язків і стосунків, що склалися на регіональному (локальному) рівні. З цієї причини, виходячи з об'єкту і мети дослідження, найдоцільніше для дослідження регіонального розвитку приєднатися до думки вчених що розробили цивілізаційний підхід еволюції

суспільства. Він вказує, що динамічний розвиток відбувається шляхом переходу від індустріальної форми розвитку до постіндустріальної, характерними межами якого стають відносно падіння виробництва товарів і відносно збільшення виробництва послуг зростання наукомісткого виробництва, підвищення рівня кваліфікації персоналу, випереджаюча інтернаціоналізація виробництва. Якщо на цій стадії переходу превалює сфера послуг, (сфера економічного знання; сервісна економіка), то з'являються специфічні види послуг, у тому числі послуги у сфері освіти. Таким чином, надання освітніх послуг і переважання знання є одним з чинників розвитку регіону.

Література

1. Aron R. 28 Lectures on Industrial Society. London, 1968. - 435 p.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество // Опыт социально-прогнозирования. - М.: Academia, 1999. - 956 с.
3. Барг М.Л. Цивилизационный подход к истории: дань культуре или требование науки // Цивилизации. Вып. 2. - М.: 1993. - с. 15.
4. Базылев И.И., Базылева М.Н — Экономическая теория. М.: 2004 — 608 с.
5. Врублевский В.Г. Труд на пороге третьего тысячелетия. Труд и НТР: политико-экономический аспект. - К.: Политиздат Украины, 1980. - 240 с.
6. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. — М.: Прогресс, 1969. - 270 с.
7. Друкер. П. Посткапиталистическое общество // Новая индустриальная волна на Западе: Антология: — М.: Академия. 1990. - 850 с.
8. Иноземцев В.Л. За пределами экономического общества: Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. — М.: Academia, Наука 1998. - 640 с.
9. Clark C. The Condition of Economic progress. McMillan, London, 1940. - 690 p.
10. Kuznets S.S. Economic Growth of Nations: Total Output and Production Structure. Cambridge, Mass, Belknap Press of Harvard University Press, 1971. - 540 p.
11. Мочерный С.В. Экономическая теория. Учебник для студентов вузов / С.В Мочерный, В.К Симоненко, В.В Секретарюк — 2-е издание, исправл. и доп. — К.: Знання, 2003 — 662 с.
12. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Т. 19, Издание 2-е, М.: Политиздат, 1961 — 670 с.
13. Ю.К. Плетников Формационная и цивилизационная триады К. Маркса. Сборник материалов научной конференции к 180-летию со дня рождения К.Маркса — <http://www.philosophy.ru/>
14. Porat M. Rubin M. The information economy: Development and measurement. Washington, 1978. - 800 p.
15. Romer P.M Why, Indeed in America? Theory, History and the Origins of Modern Economic Growth. Cambr. Josef Cortright "New Growth Theory, Technology and Learning". A Practitioners Guide, 2001. - 680 p.
16. Rostow W.W. Politics and the Stages of Growth. Cambridge, 1971. - 745 p.
17. Рязанова В.Т., Осипова Ю.М., Пуляева В.Т., Зотова Е.С. Сб. науч. трудов «Экономическая теория на пороге XXI в.». - М.: Юристъ, 1998. - С. 519.
18. Touraine A. The Post-Industrial Society. Tomorrow's Social History: Classes, Conflicts and Culture in Programmed Society. N. Y., 1971. - 880 p.

19. Тоффлер Е. Третья волна / Пер. с англ. - К.: Всесвіт, 2000. - 480 с.
20. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций // Полис, 1994, № 1. - С.34.
21. Чечелева. Т.В. Эффективный экономический рост: теория и практика. - М.: Издательство «Экзамен», 2003. - 320 с.
22. Шинкоренко Т.П. Структурные изменения в экономике Украины: сравнение с общемировыми тенденциями // Экономика і прогнозування. - 2006. - № 1. - С. 77 - 92.

УДК 631. 162

С.П. Панич*

ОЦІНКА ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті розглядаються особливості оцінки товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги, які являються складовою частиною оборотних активів. Від методики оцінки залежить якість і достовірність звітних показників, які характеризують фінансово-економічний стан підприємства.

В статье рассматриваются особенности оценки товарно-материальных запасов, дебиторской задолженности за продукцию, товары, работы и услуги, которые являются составной частью оборотных активов. От методики оценки зависит качество и достоверность отчетных показателей, которые характеризуют финансово-экономическое состояние предприятия.

Ключові слова: оборотні активи, дебіторська заборгованість, запаси, фінансово-економічний стан підприємства.

Одним із основних принципів ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності являється принцип обачливості, згідно якому методи оцінки не повинні допускати завищення оцінки активів і доходів підприємства і заниження оцінки його зобов'язань і витрат. У відповідності з цим принципом відображення запасів в бухгалтерському обліку і звітності повинно проходити з найменших двох оцінок: первісної вартості чи чистої суми реалізації.

За П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», вона визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод [1]. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації та оцінюється за первинною вартістю. На дату балансу повинна бути відображена сума, яку підприємство реально одержить від боржників. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу визначається величина резерву сумнівних боргів.

В практичній діяльності деякі підприємства навмисно завищують суму резерву сумнівних боргів, що призводить до завищення загальних витрат звітного періоду і зменшення суми оподаткованого прибутку.

Дослідження оцінки дебіторської заборгованості та запасів проводили вчені-економісти: Г. Нашкєрська, М. Бойцова, С. Панич [3, 4, 5]. В наукових статтях проводилось обґрунтування методики оцінки запасів і дебіторської забор-

* кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова